

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

FOLKVÄNNEN.

En illustrerad Månadsskrift

för

Bildning och Nöje.

N° 11.

November

1851.

Prenumerationspriset å denna tidskrift är för helt år eller 12 häften. **1 Rdr banko.** Prenumeration emottages hos de flesta Herrar Bokhandlare i Sverige och Finland, samt på alla postkontor, med tillägg af det postförvaltarearfvode, som kan betingas. — Om prenumerationsmedlen insändas till förläggaren, erhåller reqvirenten tidskriften sig tillsänd med posten under korsomslag. — Privata prenumerantsamlare erhålla hvar 11te ex. gratis, om de anmäla sig direkte hos förläggaren.

GRIPSHOLM.

Gripsholm.

Ett kongl. slott och en kungsgård, straxt invid Mariefred, beläget på tvenne holmar i Mälaren, i Kärnbo socken af Södermanland, 7 mil landvägen och 5 mil sjövägen från Stockholm. Enligt flere författare har Gripsholm förut burit namn af Ahl och tillhört den gamla ätten Stubbe eller Gren. Så långt man känner har det utgjort ett adligt gods och innehades 1280 af Harald Thorson. En Sten Haraldsson Gren skall hafva bott derstädes omkring år 1397. Det kom sedermera, genom förpantning, i det mäktiga riksdrotset Bo Jonsson Grips ägo, och erhöll sin första historiska märkvärdighet, genom ett möte derstädes af rikets herrar 1383, dit konung Albrekt så godt som nödgades inställa sig och låta föreskrifva sig lagar. Man förmodar att Bo Jonsson har, om ej anlagt, likväl fullbordat slottets befästning, och att stället efter honom erhållit namnet Gripsholm. Hans enka, Margaretha Dufva, måste, mot en ringa ersättning, år 1404 afstå Gripsholm åt drottning Margaretha. Erik XIII hade under Engelbrekt Engelbrektssons tid, 1434 derstädes en Dansk fogde Hartvig Flög, hvilken, då han hotades med belägring af Rekarne, tände eld på slottet och flydde. Det vestra tornet lär vara en lemning derefter. Eriks fogdar hade troligen under sin styrelse Åkers, Selebo och Daga härader, emedan konung Christoffer bekräftade sin morbrors, grefve Hans af Ebersteins arfvingar uti besittningsrätten deraf, under namn af Gripsholm och dess län. Det måtte likväl fortfarande som en kronans tillhörighet, då det, utom vid andra tillfällen, tvenne gånger, jemte hela Selebo härad, förlänades åt biskopen i Strengnäs, efter hvilken det 1472 tillföll i arf riksföre-

ståndaren Sten Sture den äldre, samt derefter hans systerson Erik Johansson Wase. Förmodligen har det äfven då varit ansedt som län, emedan Sten Sture gaf derför vederlag, af sina ärfda gods då han d. 6 Aug. 1472 tillträdde Gripsholm. Af detta skäl satte konung Gustaf I sig i besittning deraf, såsom ett familjegods. I början af Augusti 1537 lät konungen lägga grunden till nuvarande slottet derstädes, hvartill inkallades byggmästaren von Kiöhlen. Byggnaden uppfördes vid det gamla s. k. Gripetornet, och gamla Stureskansen. Murarne nere i tomhvalfven gjordes ända till $7\frac{1}{2}$, och i väggarne till 6 å 7 alnars tjocklek mot anfallssidorna. I alla hörnen uppbyggdes torn, hvilka fått namn af Gripe, Wase, Kork och konung Eriks torn. Mot sjösidan försäkrades slottet genom en skansmur. Hela stranden kring slottet har i förra tider varit igenpälad under vattenbrynet, för att hindra landstigning, så att farten är fri endast genom två bryggor. Konungen tyckes varit rätt förnöjd med denna nya anläggning, ty han invigde det färdiga slottet ganska högtidligt. Han gaf här ett stort gästabad, hvartill alla rikets råd och de förnämsta af adeln voro bjudne. Festen varade i fjorton dagar, hvilka, utom den öfverflödiga välfägnaden, omvexlade med allehanda nöjen. En aftonmåltid utmärkte sig isynnerhet derigenom, att konungen inbar drycken och drottningen konfekten. När konungen ville fördrifva några glada dagar, begaf han sig till Gripsholm och tillställde då alltid nöjen. Till och med i sitt sista lefnadsår tillbragte han der en del af Februari månad. Efter denne store konungs död blef Gripsholm nästan ett statsfängelse. Hertig Johan hölls der i fångenskap af konung Erik, från d. 29 Aug. 1563 till d. 6 Okt. 1567, Under

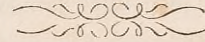
denna tid födde hans gemål en prinsessa, som benämndes Isabella, 1564, och prins Sigismund, 1566, i det rum och den säng, som ännu visas. Men det nyckfulla ödet omvexlade snart och oförmodadt, ty Erik blef afsatt år 1568, och insatt i fängelse först på Åbo slott. Han fördes om våren 1574 till Kastellholm på Åland och om hösten till Gripsholm. Midt i rummet N:o 44 i lilla tornet inrättades ett serskildt rum, eller rättare en stor bur, med en gångrundt omkring för vakt. På väggarna voro fyra fönstergluggar, försedde med jerngaller. Inom den yttre jerndörren fanns en dörr af trä, beslagen med jernskällor korsvis, emellan hvilka var skuret ett hål, hvarigenom maten förmodligen inräcktes. I detta rysliga fängelserum lät konung Johan insätta sin bror. Framför ett af fönstren i förenämnde fängelse är golvet tätt intill muren mycket nött, hvaraf man gissar att konungen dagligen uppehållit sig på detta ställe. Häfdateknare äro icke ense, om det var i detta fängelse som Erik blef skjuten genom armen af befälhafvaren Olof Stenbock och lemnad i sitt blod. År 1573 fördes Erik till Westerås. Bland andra här insatta förnåma fångar räknas isynnerhet erkebiskopen Abraham Angermannus, som blef insatt 1599 och dog här 1607, nästan borttård af öhrya. De fyra riksråden som halshöggs i Linköping 1600, sutto här en tid under deras fångenskap. Öfverste Arvid Stålarms dog här af ålder och sjukdom. Hogenschild Bjelke satt här från 1602 till 1603, då han, den 3 Juni, halshöggs i Stockholm. Med honom sutto en tid tvenne förnåma Polackar, hvars öden äro okända. Ståthållaren på Kalmar slott, Carl Gustafsson Stenbock, drottning Catharina Stenbocks bror, satt här statsfånge 1597. Den ryktbare tjuften Gö-

the var äfven inspärrad här, till dess han aflifvades i Stockholm 1736. De flesta af förutnämnda personer lära bebott N:o 123. Biskoparne i Strengnäs, Magnus Sommar och Botvid Sunonis, blefvo här insatte 1533. — Icke något af de kongl. slotten, om ej Drottningholm, har så ofta varit besökt af de kongl. familjerna, som Gripsholm. Genom arfskifte tillföll det hertig Carl, hvilken, såsom konung, gaf det till morgongåfva åt sina gemåler. Det tillföll sedermera hertig Carl Filip 1610, blef enkesäte åt Gustaf II Adolfs gemål 1632; hertig Carl Gustaf erhöi det 1649 och lemnade det 1654 åt sin gemål. År 1714 fick enkedrottningen Lovisa Ulrika det till enkesäte; men det utbyttes sedermera mot Svartsjö kungsgård. Ifrån 1719 års riksdag har Gripsholms slott varit under konungens enskilda disposition, hvilket ytterligare stadfastades under 1772 års riksdag. År 1773 kom Gripsholm under Gustaf III:s ägo. Slottet hade under de förra innehafvarnes tid, undergått flera betydliga förändringar, och äfven här och der blifvit tillbyggt; men Gustaf III satte det i fullkomligt stånd. En flygelbyggnad uppfördes och rummen målades, tapetserades samt möblerades med smak och prakt. Gripsholm blef en glädjens och nöjens hemvist. Konungen begaf sig ofta hit med sitt glada och lysande hof. Här gåfvos stora fester och tornerspel uppfördes; här dansades, sjöngs och tillställdes lekar, förklädningar och nöjen på alla upptänkliga sätt. Konungen lät 1781, uti den s. k. drottningeflygeln, inrätta en theater, enligt förslag af grefve Cronstedt, allt i ädel och smakfull stil. Theatersalen anses vara en af de täckaste i Europa. Konung Gustaf IV Adolf besökte också stundom Gripsholm och gaf äfven fester derstädes, men anade väl ej

då, att han en dag skulle, stött ifrån Sveriges thron, här tillbringa någon tid som en hög statsfånge. Han blef nemligen hitförd med gemål och barn, efter regementsförändringen 1809, och qvarhölls här intill sin afresa till utrikes ort. I senare tider, och isynnerhet under konung Carl XIV Johan, har Gripsholm vunnit ett större intresse och ett högre värde genom den ypperliga tafvelsamling, som der tid efter annan blifvit sammanbragt och väl ordnad. Dessutom märkes i theatervåningen Ehrenstrahls sköna samling af Carl XI:s hästar. Tafornas antal stiger öfver 4,500 stycken. Konung Carl XIV har låtit till det yttre återställa slottet, sådant det var i Gustaf I:s tid, med sedan skedda förändringar och utvidgningar, och invändigt har den kungliga familjens frikostighet lemnat dyrbara minnen. Konung Oscar har äfven låtit öka porträtternas antal med Gustaf IV Adolfs, hvilket under en förfluten tid saknats derstädes. Framlidne riksmarskalken grefve Fleming samt excellensen frih. Stjerneld hafva betydligt medverkat till samlingarnes förökande. Den senare hade isynnerhet mycken möda, att få Carl Augusts porträtt intaget i samlingen. Slottet, med sin tillbyggnad, har 96 rum, samt 22 hvalf och källare. Här finnes dessutom en rustkammare, ett stort bibliothek samt många forntidsminnen. Slottet har genom denna samling blifvit dyrbart för den sköna konstens vänner, och kärt för hvar och en som älskar sitt fosterland. Runstenar finnas flera vid Gripsholm. På borggården stå tvenne stora metallkanoner, benämnda *Galten* och *Suggan*. Gripsholm har, från Bo Jonssons tid, haft egna befälhafvare. Efter 1544 kallades de ömsom slottssven, slotts-hoppman och hauptman. Sedermera hafva de erhållit namn af ståthållare. Slotts-

förvaltningen innehafves nu af borgmästaren i Mariefred. Kalendern upptager vid Gripsholm ståthållare, predikant och läkare. En fabrik för ättika och såpa och åtskilliga kemiska tillverkningar var här anlagd, men afbrann år 1823, liksom Gripsholms kungsladugård. Årliga anslaget för Gripsholms kongl. lustslott är 1,470 R:dr, samt arrende- och hyresmedel omkring 1,200 R:dr B:ko. Å slottsstaten utbetalas aflöningar, pensioner, m. fl. utgifter till ett belopp af omkring 4,000 R:dr B:ko.

S. K. L.

Wettern och dess Naturunder.

Af Otto Marin.

Om man en lugn sommarafton tagit sin ståndpunkt på den upphöjda vestra stranden af Wettern och vid midten af dess längd, så njuter man en af de herrligaste utsigter. Längst söderut, der sjön förrinner i horisonten, skymtar likt en töcknig punkt en liten ö upp ur vattnet. De östra ständerna utsträcka sina vågiga och bugtande kedjor af lummiga kullar och skogiga berg, bland hvilka kyrkor och landtgårdar gnistra som lysande punkter i soiskenet, förhöjdt af den glittrande ytan. Midt framför den hänförde åskådarens ögon höjer sig ett väldigt slott med sin kupol och sina antika tornspiror högt upp i den guldskimrande luften, och kring foten af detta slott ligger, liksom stilla tillbedjande, en urgammal stad (Wadstena) med sina hundrade tegeltak och med solens bild återstrålande ur glansen af tusende fönster. Bland blå skogar, enstaka klippor och dunkelgröna fält flyger blicken dit, der han slutligen förlorar sig i ett aningsfullt fjerran.

Ofta visa sig ljusa banor liksom vägar utefter vattenytan — det är, säger folket, märken efter den Heliga Brigittas steg, då hon vandrade öfver till Wadstena.

Nu uppstiger en dimma. Slottet och dess torn uppstiecka svagt derur liksom ur ett flor. Detta förtätas allt mer och mer, bergen försvinna och ögat förlorar sig i ett strandlöst haf, der hägringar börja gyckla sina tusende bländande lekar. Midt i sjön blir synlig en liten ö, den blicken tillförne med likgiltighet öfverhalkat. Der röra sig varelsor, en, två, tre — och hundrade inom kort, små, oformliga, fantastiska. De nalkas hvarandra långsamt, deras väsende förtunnas, de krypa igenom hvarandra, de vexa på vidden, de vexa på längden, och snart stå de der i all sin gigantiska storhet, himmelshöga likt mythen Titaner. Men nu börja de antaga orediga former, grenar utskjuta ur deras armar, löfrika kronor ur deras hufvulen: man ser vandrande skogar och vandrande berg. Och när blicken smyger sig, från dessa vidunderliga ingenting och glider fram öfver vattenytan, så har en omätlig stad rest sig der en timme tillförne man endast såg ett berg och en skog. Palatser och tempel, fästningar och ruiner af de herrligaste pelar-rader vexla om med stolta hus och ordnade trädgårdar.

Men nu börjar grunden att svigta och bugta sig, der all denna dimmiga herrlighet har upprest sig ur sitt intet. Tornen brytas, falla och förskingras, templet ramla och slotten ödeläggas: en jordbäfvning tyckes hemsöka den praktiga andestaden. Husen lyftas mot höjden, störta mot jorden och utplånas.

Ett moln insveper hela denna uppenbarelse i sin magiska slöja, det sänker sig, och bergshöjderna börja åter framtrifva derur liksom öar ur ett gränslöst

haf. Allt djupare och djupare sänka sig molnen, och snart stå de för oss igen, de gamla bekanta landtlika vyerna, och det herrliga slottet på östra kusten går å nyo fram ur sin förklädnad.*)

Jag har stått på den sköna stranden och sett dessa naturens förlustelser med sig sjelf i en nordisk sommarafton. Jag har också stått på samma strand och sett blanka, späda strimmor af glittrande is knyta sina under böljorna bugtande band. Jag har sett dessa stolta, obändiga böljor fjettrade af alnstjok is, der landsvägar slipade och blanka framkrypa i alla riktningar. Man hör då ett klockspel och en fröjd, som uppfyller hela rymden . . .

Vårens vindar börja draga genom rymden, grågässen synas i långa rader och trianglar, svanorna skrifa från sin osynliga svindlande höjd, liksom vore det andeljud, och lärkorna drilla några rädda toner ur den kalla luften. Då vidga sig vakarne, det dånar och brakar i isarne, som vore domedag i annalkande, och genom stora remnor blickar den trotsiga sjön upp mot den oförvägne resande, som ännu vågar den vådliga färden. *Sjöar* visa sig här och der i *sjön*, bekrusade af tjocka islager. Stormen ryter. Isberg hopa sig och vräka tillsammans i oformliga, gigantiska massor. Än en gång utandas vintern sin kyla i en bister natt, och de hopfösta ismassorna sammanfrysa och återgifva solens blix-

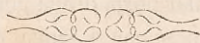
*) Efter slaget vid Narva, då en mängd fångar öfverkommo till Sverige, blefvo 25 kossacker förlagda i Hjo. De dogo der; och då kyrkans styresman ansåg dem icke vara värdiga att ligga i vigd jord, nednyllades de efter hand i en sandkulle söder om staden. Men de hade ingen ro i den Svenska jorden, som aldrig vill bysa en Ryss i sitt sköte. Ofta om nätterna, då Wetteren sveper sig i tücken och dimma, ser man vid den mätta månstrålen de 25 kossackerna med sina långa lansar och i lätta rustningar rida öfver sjön tills de slutligen försvinna mot östliga landet, mot hemmets väderstroock. I qvällständerna, då sjön hägrar ovanligt starkt, ser folket icke sällan deras oroliga tåg sålunda sätta sig i rörelse ut från den mystiska »Kossack-Backen.»

trande färgglans. Gungande tempel, grönblå, genomskinliga slott och hus af is simma och bryta sig emot hvarandra. Man ser en förtrollad stad af kristall, genom hvilken tusende underbara byggnader en skarp vind darrar och knattrar och kurrar. Solen börjar sin sköna vandring genom längre dagar, och vindarne samla de brustna isväggarne till glänsande kullar, hopade på stränderna. Fiskaren gungar åter i sin båt, och

•Vären är kommen,
På sina kransar
Ångarna binda.
Himlen är blå!•

Sådan är sjön Wettern. Intet ord är fantasi; allt är sedt tusen gånger.

(W. W.)

Trumman.

Menniskorna skulle undvika många stötestenar på sin väg, om de endast ville akta till de tusen lärdomar, som de hafva rundt omkring sig, i de alldagligaste företeelser. Der kommer redan erfarenheten dem till mötes, för att taga dem vid handen, undervisa och varna dem. Men under denna form vilja de icke erkänna den goda ledsagerskan; de söka henne endast i de viktiga värf, som afse deras lycka, deras förmögenhet eller anseende här i världen. De märka ej dikena och busksnåren, som äfven antyda vägen; det måste nödvändigt vara klippor och stora träd. Men dessa visa sig allt längre borta, då deremot de små anvisningarne finnas vid hvarje steg; hela konsten består endast i att se och begripa dem.

Jag gjorde denna betraktelse i går, under det jag hörde ett barn slå på trumma.

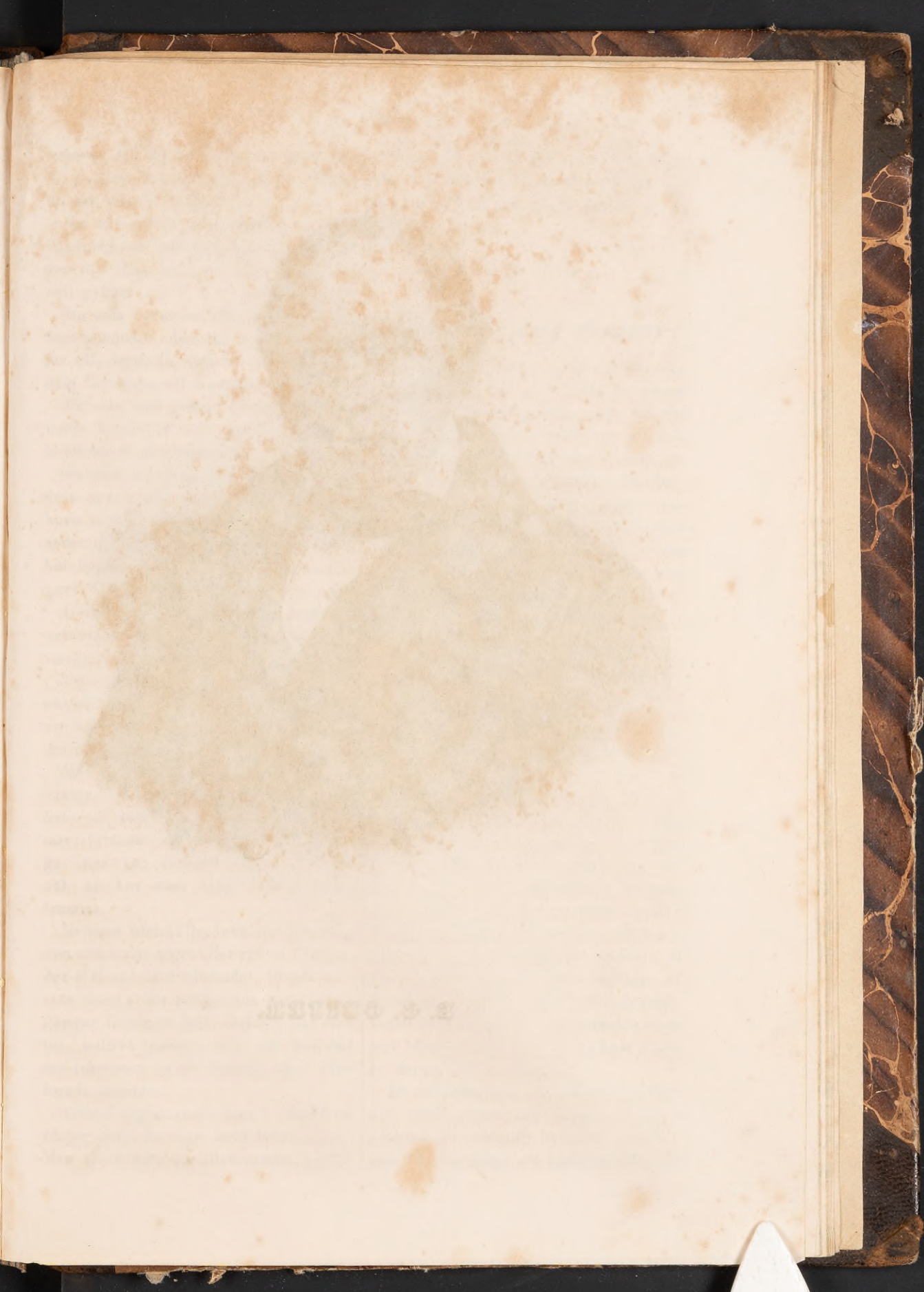
Det är sonen till en af mina vänner, en femåring, som äger denna ålders alla behag: denna blomstrande helsa, denna sprittande glädje, som meddelar sig åt oss sjelfva, dessa ömma smekningar, som röra och mildra vårt hjerta. Jag har burit honom på mina armar den dag han föddes, jag har sett honom växa och kunde tillägga, att jag älskar honom som mitt eget barn, endast jag visste, hvad det vill säga att vara far.

Härom dagen träffade jag honom framför en bod, der man försäljer leksaker. Han stod der med strålände ögon, utsträckta armar och i hela den hänförelse, som lystnaden väcker. Jag tog honom vid handen, lät honom göra ett slag kring varulagret och tillsade honom att välja. Oförsigtiga tillåtelse! Efter ett ögonblicks tvekan, valde barnet en trumma.

Sedan den stunden hör jag honom både bittida och sent utanför mitt fönster, der han försöker alla möjliga sätt att slå på trumma. Om jag börjar läsa, låter han mig höra en rappell; om jag sitter och begrundar en sak, slår han till anfall; om jag förtroligt språkar med en vän, är han genast framme och slår till reträtt, så att jag blir yr i skallen deraf. Det är omöjligt att tänka på ett ögonblicks ro. Alla tider på dagen är den lille trumslagaren der och piskar sitt kalfskinn. Alla menniskor i grannskapet äro förargade, och jag, som förargar mig mer än alla de andra, törs likväl ingenting säga, emedan jag är skuld till hela förtreten; det var jag, som köpte honom trumman.

Menniskorna göra alla dagar det samma som jag, och bereda sig sjelfva en lott, som förr eller sednare bringar dem i förtviflan.

J som styren, vare sig ett hus eller ett rike, och som missleden edra under-

E. C. GEIER.

lydande till att få efter en falsk ära, då j lären dem att göra buller, heldre än att vara lyckliga!

Du som gifver dina fiender en förövändning till anklagelser, hvilka de öfver allt låta ljuda mot ditt goda namn och rykte!

Du som dårar en liflig inbillning med förhoppningar, dem du hvarken kan eller vill uppfylla, och för hvilka du aldrig får njuta ett ögonblicks ro!

Du som som lockar de fredliga från deras lugna lif och kastar dem in i handlingarnes hvimmel!

Du som slumpvis med din penna utdelar beröm eller tadel, utan att veta huru mycket deraf som bör tillkomma andra, lika litet som du vet, huru mycket beröm eller tadel du sjelf förtjenar!

Gören icke j för människorna det samma, som jag gjorde för barnet? Gifven j dem icke en trumma?

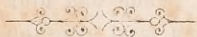
Dess larm skall öfverallt förfölja eder och länge genljuda för edra öron. Gifve Gud, att det endast är harm och inga samvetsförebåelser.

Men jag hör min lille granne som gråter. För ett par dagar sedan har hans far velat ålägga honom några timmars tystnad; men trots alla förmaningar har han fortsatt med sitt buller, och nu har man slagit sönder hans trumma.

Hvilken förträfflig lexa för oss alla, som missbruka nöjet eller ryktet! I längden förlorar ödet tålmodet, liksom barnets fader; då skriket om våra framgångar förargat hela världen, slår ödet till, bullret tystnar, och det återstår oss icke mer än att begråta den förlorade skatten.

Trösta dig stackars barn! Hvad du sörjer skall du inom kort hafva ersatt. Men snart möta dig allvarsammare prof-

ningar, då du, på din egen bekostnad, får lära, att hvar och en, som gör för mycket buller, bör vänta sig att se sin trumma krossad.

Erik Gustaf Geijer.

Det finnes få namn, som det Svenska folket uttalar med så mycken beundran och med sådan stolthet, som namnet *Erik Gustaf Geijer*. Storheten af hans snille, förtjensterna af hans vetenskapliga forskningar och den glans, han derigenom gaf det Svenska namnet hos fremmande folk, förklara lätt denna beundran. Men det gifves måhända icke heller någon enskild personlighet, som varit så allmänt älskad, af bekanta och obekanta, af hela sitt fädernesland, som Geijer.

Hemligheten deraf låg väl deruti, att ingen så som han älskat sitt land, att ingens hjerta så som hans klappat för dess minnen, dess ära och dess framgång; men kanske ännu mera deruti, att ingen varit en trognare bild, än Geijer, af det Svenska nationallynnet med dess förtjenster och dess fel. Han var Svensk från topp till få. I hans hufvud bodde de idéer, som ligga på djupet hos det Svenska folket, och utur hans bröst flöto de melodier, hvilka närmast liknade dem, de der sedan årtusenden klingat från det innersta af de Svenska skogarne, från höjderna af de Svenska fjällen, och hvilka der åter funno sin genklang. Geijer tänkte stort och kände varmt, deruti låg hans magt, ty deruti var han Svensk.

De fel, som man sagt att Geijer med allt detta någongång röjde, nemligen svaghet för offentlig hyllning och beröm, en oförmåga att klokt beräkna sitt

mål, voro, om vi så få säga, storsinnade, och fullkomligt Svenska fel. De främst framstående dragen i Geijers karakter voro eljest godhet och öppenhet. Derför kunde han utan det minsta agg, i den mest vänskapsfulla mening, säga sina vänner deras fel, och kunde aldrig begripa att de skulle harras deröfver. Likväl stötte han dermed mången gång små människor, men aldrig dem som rätt kände och rätt värderade honom. Geijer var ej en af de karakterer, ofta snillrika, men sällan ärliga, som ihärdigt och konsekvent drifva en gång fattade åsigter. Han sökte, så som han sjelf säger, sanningen hela sitt lif igenom, och var för ädel, för litet egenkär för att uppoffra sanningen för konsekvensen. Allt hvad han uttalade var af den fullaste och varmaste öfvertygelse, och der han sedermera ändrade åsigt, tvekade han ej att öppet erkänna sitt förra misstag. Vi tro att hvarje människa framför allt annat måste vara underkastad en förändring af öfvertygelse, ty få äro väl de som genast från början inse hvad som är rätt — lifvet skulle ju då ej vara en fortsatt utveckling. Hvad Geijer beträffar var det med honom ett mot de flesta andra människor omvänt förhållande, att så länge han stod på en mera rationell*) filosofisk ståndpunkt, var han i politisk öfvertygelse stationär, men då han gick närmare till traditionen i religion, till tro, så blef hans åsigt i politiskt afseende tvertom.

Det finnes människor, som älska att upptäcka fel hos en utmärkt man, emedan de deri finna en hugsvalelse för sin egen litenhet, och emedan de ej kunna fördraga något öfver sig. Men man må akta sig för att mäta en storlek med

sin egen ringhets måttstock, och komma ihåg, att likasom blott ett snille kan fullt fatta ett snille, så kan blott ett ädelt sinne fatta en ädel karakter. Den inskränkte begriper ej en djup tanke, men ännu mindre begriper lasten oskulden, egennytan dygden. För den låga, egoistiska människan blifva oegennytt, människokärlek och sjelfuppoffring blotta galenskaper.

Till att förstå Geijers snille fordras snille, och derfore skola få förstå honom, men för att värdera och älska honom, dertill fordras ett rent sinne, som vi tro att många äga.

För framställningen af Geijers lif äro hans *"Minnen"* en förträfflig hjälp, och det är hufvudsakligen med ledningen af dem, som vi vilja försöka i några svaga drag, teckna den store mannens biografi.

Geijer föddes på Ramsäters bruk i Wermland den 12 Januari 1783. Hans föräldrar voro brukspatronen *Bengt Gustaf Geijer* och dess fru *Ulrica Magdalena Geisler*. Hans barndom och ungdom förflöt i denna jernets bygd, vid stränderna af de dunkla skogssjöarna, vid fallen af de dånande forsarne, i djupet af de tysta skogarne och bland hammarslagen af den Svenska fliten. Den som ej känner hvad inflytande naturen har på en människas väsende må höra Geijers ord: *"Minnet af denna lyckliga fläck ligger som ett solsken i mitt bröst. Det är en fristad i mitt innerstas innersta, der jag tycker ungdomskällan ännu sorla. Allt hvad vårens grönska har saftigt, hvad skogens skugga har svalkande, den friska böljan har vederqvickande — lukten af granris och blomster, — allt detta lefver och är narvarande i mitt minne; och stadslif, kammarlif, böcker oändligt har ej kun-*

*) Rationell i egentlig mening var Geijer aldrig.

nat utplåna det. Det väljer fram ur sanden, som en springbrunn i öknen.”

Från fädernehemmet, med dess natur och frihet, dess dans och musik och ungdomsglädje, kom Geijer vid 16 års ålder till Upsala, efter att hafva sedan 1795 genomgått Carlstads skola och gymnasium. Det var då han vid 20 års ålder återkommen till sitt hem skulle söka sig en s. k. kondition, men blifvit befunnen vara ”en yngling utan stadga,” som han, med brinnande begär att afskudda sig detta omdöme, grep till pennan och författade *äremnnet öfver Sten Sture den äldre*, hvarför han vann Svenska Akademiens stora pris. Det var en vändpunkt i Geijers lif, det innebar aningen om hvad han skulle blifva. Dock var han ännu långt ifrån att sjelf känna detta. Under flera år ännu var hela hans själ i ett oroligt jämsningstillstånd, utan att känna sitt qual. Med en oändlig förmåga att emottaga kunskaper, en recepticitet utan gräns, kände han dock ej på långt när ännu sig sjelf, och denna brist på sjelfförtroende, på sjelfständighet väckte hos honom stunder af förtviflan.

Denna sinnesstämning fortfor länge. År 1806 tog Geijer filosofie kandidatexamen och blef derpå vederbörligen promoverad. Nu började han studera filosofien — af *behof*, — allt annat hade han studerat af föresats eller nöje. Hans sträfvan deruti var att komma ifrån ett *icke jag* till ett *jag*. Uti vitterhet och konst var det fyra författare, som på Geijer öfvat den största inflytelse: *Rousseau* och *Schiller* — *Shakespeare* och *Goethe* — de förra under den tidigare perioden af hans läroår, de sista under den sednare — till hans dödsdag. Midt under detta chaos, hvori en vidsträckt läsning, inhemtandet af en mängd främmande teorier hade försatt

Geijers själ, fick han tillfälle att göra en resa till det praktiska England. Såsom följeslagare åt en ung man — sedermera kammarherren v. Schinkel — vistades Geijer här ett års tid. Det var gifvet, att denna resa skulle äga ett stort och välgörande inflytande på hela hans själs utveckling. För den grubblande theoretikern öppnades här den mest praktiska värld, med alla produkter af en högt uppdrifven industri.

Hemkommen från England sökte och vann Geijer ännu en gång Sv. Akademiens stora pris. Under sin frånvaro hade han af d. v. Professorn i Historien *Fant*, blifvit kallad till Docent. I sällskap med åtskilliga kamrater och närmare umgängesvänner stiftade Geijer nu det s. k. *Göthiska förbundet* *). Här var han sjelf *Einar Tambaskjelver*, som, i den af förbundet utgifna tidskriften *Iduna*, lät höra slagen af en lyra, som klingade med djerfva, höga, Svenska toner. Det var här som första gången hördes sångerna om *Vikingen*, *Odalmannen*, *den siste kämpen*, *den siste skalden* m. fl., sånger som skola lefva så länge nordmannaharpan ännu äger någon sträng.

Utnämnd till e. o. Adjunkt i Historien 1815, höll Geijer deruti de föreläsningar, hvilka, efter hans eget omdöme, vittnade mera om känsla än om förstånd, men hvartill den akademiska ungdomen strömmade med förtjusning, och hvilkas hågkomst är det käraste minne för dem, som vid den tiden studerade i Upsala. Desså föreläsningar bevistades af en person, som på Geijer utöfvat ett stort inflytande, det var *Amalia v. Imhoff*, som våren 1816 kommit till Upsala.

*) Anledningen till denna benämning var ett skämt. Den fru, hos hvilken Geijer och hans vänner brukade äta middag, hette *Göthilla*, och deraf det *Göthiska förbundet*.

”Jag har ej, säger Geijer, lefvat ett lif, som liknat dessa månaders, då dagen upptogs af snillrika samtal, och natten till större delen med att skrifva föreläsningar, som äfven hon skulle höra.

— — — — Jag har ej känt någon rikare för sina vänner, ännu mera genom hjertat än snillet, ingen mera egnad, att omkring sig sprida lycka; hvad har jag ej henne att tacka för! Hon har först öppnat mitt öga för konstens skönhet, i hvars tempel hon sjelf är hemmastadd; om dess rena njutning sedan varit min lefnads vällust, så är det hennes hand, som virkat in denna gyllne tråd i dess väf.”

År 1817 vid 34 års ålder blef Geijer ordinarie Professor i Historien. Hans inflytande på den akademiska ungdomen var nu omätligt. En episod som inträffade 1821 ökade detta ännu mera. Ut sin skrift om *Thorild*, hade Geijer yttrat några åsigtter, som ej öfverensstämde med den stränga orthodoxien. På hofkanslersemetets föranstaltande blef han genom stadsfiskalen Ekström aktionerad. En jury tillsattes, hvarvid Geijer frikändes af alla jurymännen utom af en enda. Studentkorpsen, som med ofärlighet afvaktade sakens utgång, stod samlad utanför konsistorium, hemförde nu Geijer i triumf och firade ännu ytterligare på aftonen hans frikännande. Ifrån detta ögonblick var Geijer allas hjälte, föremålet för allas kärlek och beundran. Detta innerliga förhållande har varat ända till hans död förvandlade det i den djupaste saknad. Varmare tårar hafva aldrig lärjungarna fällt vid mästarens graf, än de som runno vid Geijers bår.

Som Professor utgaf Geijer 1825 sitt odödliga mästerverk: *Svea rikets häfder*. Det är produkten af den flitigaste, ihärdigaste forskning, och det skar-

paste, mest genomträngande snille. Arbetet härpå hade ådragit honom en sjukdom, som föranledde hans resa till Tyskland, i slutet af år 1824 och början af år 1825, i sällskap med öfverstinnan *Silfverstolpe* och musikdirektör *Lindblad*. Geijer gjorde härunder personlig bekantskap med flere tidehvarfvets märkvärdigaste män: *Schelling*, *Tieck*, *Jean Paul*, *Schleiermacher*, *Carl Maria v. Weber* m. fl.

Mellan åren 1832 och 1836 utgaf han af sin *Svenska folkets historia*, de 3 delar som äro utkomna. Fullbordandet af detta arbete var nu hans lefnads mål; han hann dock ej mer än samla materialerna derför. 1837 och 1838 utkom *Litteraturbladet*, hvori Geijer sjelf uttalade sitt affall från sin förr hysta politiska öfvertygelse, och som tillika blef — mot hans vilja — ett affall från många af hans gamla relationer. Geijers sista offentliga verksamhet var hans föreläsningar öfver *Historiens historia*, eller människans historia, hvori den gamle läraren, med ungdomlig värma, med ofta tårad blick och darrande röst framställde herrliga läror om mensklighetens och andens utveckling. Hans alldrasista föreläsningar — de beryktade 3:ne föreläsningarne — indrog honom i en polemik hvarför han hittills varit främmande; och hvarom en af hans ädlaste lärjungar blott yttrat, att ”den skall väl ock en gång komma under historiens dom.”

Ett och annat oroande slaganfall hade på den sista tiden rubbat Geijers eljest starka helsa. Han företog derför ännu en gång en resa till Tyskland, och vistades någon tid vid *Schlangerbad* i Nassau. Här började han den skrift, som blef hans svanesång: *Ett ord om tidens religiösa fråga*, en skrift, som är den på en gång tänkande och troende store

mannens skönaste afsked till sin samtids. Dock skall först framtiden fullt begripa den.

Hemkommen, lefde Geijer några månader i Stockholm, dit han med familj flyttat. Det var rörande att se honom i denna familj, omgifven af den innerligaste inbördes kärlek. Hela hans väsende syntes trött och längtade till hvila. Dock spridde sig ofta öfver läpparne ett lekande leende och i ögat flammade upp en eld, lik gnistan som flammor upp ur askan förr än den slocknar.

På aftonen den 23 April 1847 spridde sig som en löpeld det sorgliga budskapet att Geijer var död. Det var ej blott hans maka (*Anna Elisabeth Liljebjörn*), hvarmed han under 21 år varit förenad med äktenskapets och kärlekens band, det var ej blott fyra sörjande barn som greto vid hans grift, det var en hel ungdom, som saknade den mest vördade, den mest älskade af sina lärare, det var hela fäderneslandet, som klagade öfver att förlorat sin äldste son.

— 03 —
Den seendes Syner.

(Slut från föreg. Nr.)

Och, *Dana*, du, som i din sjölund
drömde
din dröm om frihet och om furstars
tro,
roffågeln, han, som Polens hjertblod
tömde,
skall han ock spänna i ditt bröst sin
klo?
Sjunk heldre då med dina öar alla
i hafvets djupa natt — ditt sista se-
gertåg —
och se'n kring österns skepp må vre-
da böljor svalla
och sluka dem, den stund de gästa
på din våg!

Dock nej — det skall ej ske. Mitt
svärd jag svänger
mot nordens ovän, och dess blixtn är
död.

Kring berg och dal mitt höga strids-
rop tränger:
af vårdkas flammor färgas himlen
röd.

Upp som *en* man stå Skandinaviens
söner
uti sin vapenglans och sina fäders
mod;
och Gud, de *frias* Gud, hör barns
och mödrars böner,
och tråldom och förtryck förgås i
eget blod.

O, sluten er, j syskon tre, tillsam-
man
med unionens grundlag i er barm!
Från fjäll och slätter stige vårdkas-
flamman
af brödrakärlek, outsläcklig, varm!
För evigt nu jag skyddar er och
håller
min högblå sköld för bröstet af min
nord.
Må *kabinettens* män fritt vexla pro-
tokoller,
blott *folken* hålla hop! handling som
i ord!"

I det ögonblick det sista ljudet af
sången förklingade, sköt ett flammande
norrskenn upp och undandolde med sina
röda ljus-pilar både skyn och den på
honom sittande gestalten.

Det var *Nordens genius* hvars sång
jag hört och hvars öga jag skådat . . .

Här ändas siarens saga om *den seen-
des syner*.

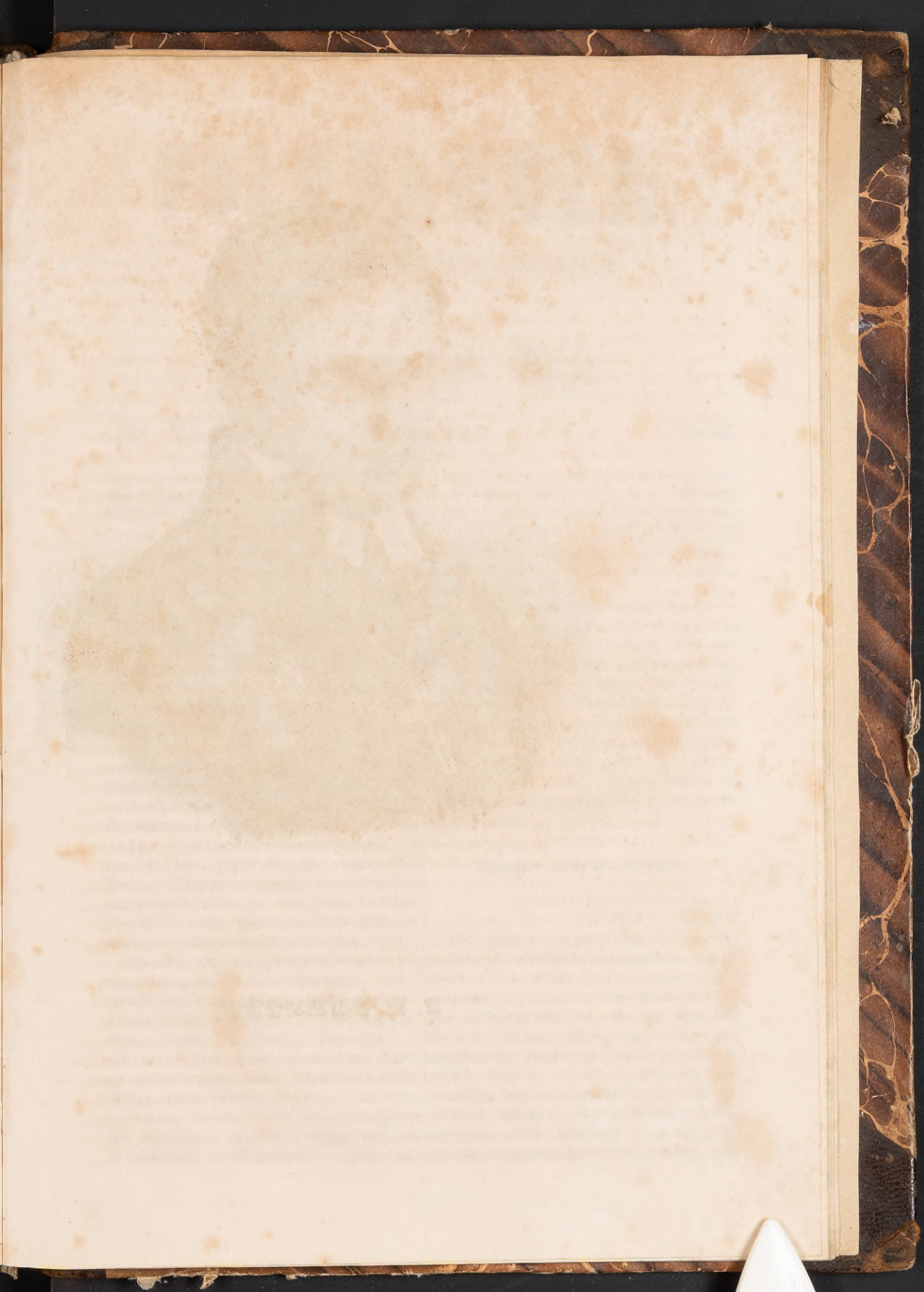
Carl Magnus Ekbohrn.

(Sv. F B.)

— 03 —

DAVID HUMMEL.

F. M. FRANZÉN.